

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
ҒЫЛЫМ КОМИТЕТІ
Ш.Ш.УӘЛИХАНОВ АТЫНДАҒЫ ТАРИХ
ЖӘНЕ ЭТНОЛОГИЯ ИНСТИТУТЫ

«EDU.E-HISTORY.KZ»

ЭЛЕКТРОНДЫҚ ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

№ 1(17) қаңтар-наурыз 2019
ISSN 2710-3994

Бас редактор:
Қабылдинов Зиябек Ермұқанұлы

Редакциялық алқа:

Абашин Сергей Николаевич – тарих ғылымдарының докторы, профессор, Санкт-Петербургтегі Европа университеті (Ресей)

Абдырахманов Толобек Абылович – тарих ғылымдарының докторы, профессор, И. Арабаев атындағы Қызыл мемлекеттік университетінің ректоры. (Қырғызстан)

Аязан Бүркітбай Ғелманұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР БҒМ ҒК Мемлекет тарихы институты директорының орынбасары. (Қазақстан)

Әлімбаев Нұрсан – тарих ғылымдарының кандидаты, профессор, Қазақстан Республикасы Орталық мемлекеттік музейінің директоры. (Қазақстан)

Әбусейтова Меруерт Қуатқызы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА корр.-мүшесі. ҚР БҒМ ҒК Р. Сүлейменов атындағы Шығыстану институтының «Тарихи материалдарды зерттеу» орталығының директоры. (Қазақстан)

Әбіл Еркін Аманжолұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР БҒМ ҒК Мемлекет тарихы институтының директоры. (Қазақстан)

Голден Кэти Стромилл (Kathie Stromile Golden) – PhD, Миссисипи өңірлік мемлекеттік университеті (Mississippi Valley State University) (АҚШ)

Кәрібаев Берекет Бақытжанұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, «Қазақстан тарихы» кафедрасының меңгерушісі. (Қазақстан)

Қожамжарова Дария Пернешқызы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университетінің ректоры. (Қазақстан)

Кожирова Светлана Басиевна – саясаттану ғылымдарының докторы, профессор, Фудан Университетінің Қытай және Орталық Азияны зерттеу орталығының мен «Астана» ХҒК бірлескен директоры (Қазақстан)

Козодой Виктор Иванович – тарих ғылымдарының докторы, профессор. (Ресей)

Көкебаева Гүлжауһар Какенқызы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР БҒМ ҒК Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты (Қазақстан)

Көмеков Болат Ешмұхамедұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті Халықаралық қыпшақтану институтының директоры, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры. (Қазақстан)

Матыжанов Кенжехан Ісләмжанұлы – филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА корр.-мүшесі, М.О. Әуезов атындағы әдебиет және өнер институтының директоры. (Қазақстан)

Моррисон Александр (Morrison Alexander) – PhD, профессор Оксфордского университета (Великобритания)

Муртазаева Рахборхон Хамидқызы – тарих ғылымдарының докторы, Мирзо Ұлықбек атындағы Өзбекстан ұлттық университеті «Өзбекстан тарихы» кафедрасының профессоры. (Өзбекстан)

Панто Дмитрий (Panto Dmitri) – PhD доктор, Гданьск қаласындағы Екінші дүниежүзілік соғыс мұражайының ғылыми қызметкері. (Польша)

Римантас Желвис (Želvy Rimantas) – тарих ғылымдарының докторы, профессор, Вильнюс педагогикалық университеті (Литва)

Самашев Зайнолла Самашұлы – археолог, тарих ғылымдарының докторы, профессор, Герман археология институтының корр.-мүшесі. ҚР БҒМ ҒК Ә. Марғұлан атындағы Археология институты. (Қазақстан)

Сайлан Болат Санабайұлы – тарих ғылымдарының докторы, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті. (Қазақстан)

Смағұлов Оразақ Смағұлұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Балон ғылым академиясының корр.-мүшесі, Ш.Ш. Уәлиханов атындағы сыйлықтың лауреаты, ғылым мен техниканың еңбек сіңірген қайраткері, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры. (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)

Сыдықов Ерлан Бәтмашұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің ректоры. (Қазақстан)

Таймағамбетов Жәкен Қожахметұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, ҚР Ұлттық музейі. (Қазақстан)

Жауапты редактор:
Қаипбаева Айнагүл Толғанбайқызы

Ғылыми редактор:
Қозыбаева Махаббат Мәлікқызы

Редактор:
Кубеев Рустем Жаулыбайұлы

Жауапты хатшы:
Қоңқабаева Арайлым

Техникалық хатшы:
Хумарзах Алтынбек

Главный редактор:
Кабульдинов Зиябек Ермуханович

Редакционная коллегия:

- Абашиин Сергей Николаевич – доктор исторических наук, профессор, Европейский университет в Санкт-Петербурге (Россия)
- Абдырахманов Толобек Абылович – доктор исторических наук, профессор, ректор Кыргызского государственного университета им. И. Арабаева (Кыргызстан)
- Алимбай Нурсан – кандидат исторических наук, профессор, директор Центрального государственного музея Республики Казахстан (Казахстан)
- Абусеитова Меруерт Хуатовна – доктор исторических наук, профессор, чл.-корр. НАН РК, директор Республиканского центра по изучению исторических материалов Института востоковедения имени Р.Б. Сулейменова (Казахстан)
- Абиля Еркин Аманжолович – доктор исторических наук, профессор, директор Института истории государства КН МОН РК (Казахстан)
- Аяган Буркитбай Гелманович – доктор исторических наук, профессор, заместитель директора Института истории государства КН МОН РК (Казахстан)
- Голден Кэтти Стромайл (Kathie Stromile Golden) – PhD, Государственный университет долины Миссисипи (Mississippi Valley State University) (США)
- Исмагулов Оразак Исмагулович – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, член-корр. Болонской академии наук, лауреат премии им. Ч.Ч. Валиханова, заслуженный деятель науки и техники, профессор Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева (г. Нур-Султан, Казахстан)
- Карибаев Берекет Бахытжанович – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, заведующий кафедрой истории Казахстана, Казахский национальный университет им. аль-Фараби (Казахстан)
- Кожамжарова Дария Пернешовна – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, ректор Южно-Казахстанского университета им. М.Ауэзова (Казахстан)
- Кожирова Светлана Басиевна – доктор политических наук, профессор, содиректор Центра исследования Китая и Центральной Азии Фуданьского Университета и МНХ «Астана», руководитель Центра китайских и азиатских исследований (Казахстан)
- Козодой Виктор Иванович – доктор исторических наук, профессор (Россия)
- Кокебаева Гульжаухар Какеновна – доктор исторических наук, профессор, главный научный сотрудник Института истории и этнологии им. Ч.Ч.Валиханова КН МОН РК (Казахстан)
- Кумекоев Болат Ешмухамбетович – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, директор Международного института кипчаковедения Казахского национального университета имени аль-Фараби, профессор Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева (Казахстан)
- Матыжанов Кенжехан Слямжанович – доктор филологических наук, профессор, чл.-корр. НАН РК, директор Института литературы и искусства им. М. Ауэзова (Казахстан)
- Моррисон Александр (Morrison Alexander) – PhD, профессор Оксфордского университета (Великобритания) Муртазаева Рахборхон Хамидовна – доктор исторических наук, профессор кафедры «Истории Узбекистана» Национального университета Узбекистана имени Мирзо Улугбека. (Узбекистан)
- Панто Дмитрий (Panto Dmitri) – доктор PhD, профессор, главный специалист научного отдела Музея Второй мировой войны г. Гданьска (Польша)
- Римантас Желвис (Želvys Rimantas) – доктор педагогических наук, профессор, Вильнюсский педагогический университет (Литва)
- Самашев Зайнолла Самашевич – археолог, доктор исторических наук, профессор, чл.-корр. Германского археологического института. Институт археологии им. А.Маргулана КН МОН РК (Казахстан)
- Сайлан Болат Санабаевич – доктор исторических наук, Казахский национальный университет им. аль-Фараби (Казахстан)
- Сыдыков Ерлан Батташевич – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, ректор Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева (Казахстан)
- Таймагамбетов Жакен Кожажметович – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, Национальный музей РК (Казахстан)

Ответственный редактор:
Каипбаева Айнагуль Толганбаевна

Научный редактор:
Козыбаева Махаббат Маликовна

Редактор:

Кубеев Рустем Джаулыбайулы

Ответственный секретарь:
Конкабаева Арайлым Нурболатовна

Технический секретарь:
Хумарзах Алтынбек

Editor-In-Chief:

Kabuldinov Ziabek Ermukhanovich

Members of editorial board:

- Abashin Sergei Nikolaevich – Doctor of Historical Sciences, Professor, European University at St. Petersburg (Russia)*
Abdyrakhmanov Tolobek Abylovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Rector of I. Arabaev Kyrgyz State University (Kyrgyzstan)
Alimbay Nursan – Candidate of Historical Sciences, Professor, Director of the Central State Museum of the Republic of Kazakhstan (Kazakhstan)
Abusseitova Meruert Khuatovna – Doctor of Historical Sciences, Professor, Corresponding Member of the NAS RK, Director of the Republican Center for the Study of Historical Materials at R.B. Suleimenov Institute of Oriental Studies (Kazakhstan)
Abil Yerkin Amanzholovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Director of the Institute of History of the State CS MES RK (Kazakhstan)
Ayagan Burkitbai Gelmanovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Deputy Director of the Institute of History of the State CS MES RK (Kazakhstan)
Golden Kathie Stromile – PhD, Mississippi Valley State University (USA)
Ismagulov Orazak Ismagulovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Corresponding Member of Bologna Academy of Sciences, winner of Ch.Ch. Valikhanov Award, Honored Worker of Science and Technology, Professor of L.N. Gumilyov University (Kazakhstan)
Karibayev Bereket Bakhytzhonovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Head of the Department of History of Kazakhstan, Al-Farabi Kazakh National University (Kazakhstan)
Kozhamzharova Daria Perneshovna – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the NAS of the Republic of Kazakhstan, rector of the M. Auezov South Kazakhstan University (Kazakhstan)
Kozhirova Svetlana Bassieva – Doctor of Political Science, Professor, Co-Director of the Center for the Study of China and Central Asia of Fudan University and the International Scientific Complex of the National Company "Astana", Head of the Center for Chinese and Asian Studies (Kazakhstan)
Kozodoi Viktor Ivanovich – Doctor of Historical Sciences, Professor (Russia)
Kokebayeva Gulzhaukhar Kakenovna – Doctor of Historical Sciences, Professor, chief researcher at Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology CS MES RK (Kazakhstan)
Kumekov Bolat Eshmukhambetovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Director of the International Institute of Kipchak Studies of the Al-Farabi Kazakh National University, Professor at L.N. Gumilyov Eurasian National University (Kazakhstan)
Matyzhanov Kenzhekhan Slyamzhanovich – Doctor of Philology, Professor, Corresponding Member of the NAS RK, Director of M. Auezov Institute of Literature and Art (Kazakhstan)
Morrison Alexander – PhD, Professor, University of Oxford (UK)
Murtazayeva Rakhborkhon Khamidovna – doctor of Historical Sciences, Professor at the Department of «History of Uzbekistan» of Mirzo Ulugbek National University of Uzbekistan. (Uzbekistan)
Panto Dmitri – PhD, researcher at the Museum of the Second World War in Gdansk (Poland)
Rimantas Želvys – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vilnius Pedagogical University (Lithuania)
Samashev Zainolla Samashevich – archaeologist, Doctor of Historical Sciences, Professor, Corresponding Member of German Archaeological Institute. A. Marghulan Institute of Archeology CS MES RK (Kazakhstan)
Sailan Bolat Sanabayevich – Doctor of Historical Sciences, Al-Farabi Kazakh National University (Kazakhstan)
Sydykov Erlan Battashevich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Rector of L.N. Gumilyov Eurasian National University (Kazakhstan)
Taimagambetov Zhaken Kozhakhmetovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, National Museum of the Republic of Kazakhstan (Kazakhstan)

Executive Editor:

Kaipbayeva Ainagul Tolganbayevna

Scientific Editor:

Kozybayeva Makhabbat Malikovna

Editor:

Kubeyev Rustem Dzhaulybayevich

Executive Secretary

Konkabayeva Arailym Nurbolatovna

Technical secretary:

Khumarzak Altynbek

КЕҢЕСТІК ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ҚАЗАҚ ӘЙЕЛДЕРІНІҢ ТЕНДІК МӘСЕЛЕСІ

Қабдолдина К.Қ.

Әл – Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті, Қазақстан, Алматы

Аңдатпа. Мақалада ХХ ғасырдың 20-30 жылдарындағы өзгермелі қоғам кезеңіндегі Қазақстан әйелдерінің жағдайы және мәселелері қарастырылады. Кеңес өкіметінің әйелдерге қатысты жүргізген саясатын анықтай отырып, қазақ әйелдеріне кеңестік модернизацияның әсері анықталады. Сонымен қатар көрсетілген уақыт шеңберіндегі мерзімді басылымдардан Қазақстандағы гендерлік қатынастардың өзгеруі, большевиктер жобасының барысында отбасы мен қоғамдағы әйелдердің мәртебесі мен лауазымының өзгеру дәрежесі сынды мәселелер қарастырылады. Қарастырылып отырған мәселе ғылым үшін өзекті болып табылады. Себебі, тарихтың көлеңкесінде қалып келген қазақ әйелінің тарихы кеңестік модернизация кезеңінен кейін қаншалықты деңгейде өзгергені ғылым үшін маңызды. Қазақ әйелі тек қазақ отбасының ғана асыраушысы, анасы емес, қазақ әйелі – бүкіл ұлттың тәрбиешісі. Олай болса тоталитарлық жүйедегі қазақ әйелдерінің қоғамдық – саяси жұмысын зерттеу – тәуелсіз Қазақстанның негізін құрайтын ұрпақ тәрбиесінде қазақ әйелдерінің рөлінің зор екендігін танып-білуге мүмкіндік береді. Осы тақырыптың аясында 2017 жылы т.ғ.д., профессор Ж.Б. Кундакбаеваның «модернизация ранней советской эпохи в судьбах женщин Казахстана, 1920-1930 годы» атты ғылыми жобасында мерзімді бағылымдар мен жеке тектік қорларда зерттеу жұмыстарын жүргіздім. Кеңес өкіметі тұсындағы негізгі жұмыстар маркстік-лениндік ілімге сүйеніп жүргізілгені белгілі. Ал оның ілімінің ғылыми тәсілі таптық тәсіл болғандықтан, мұндай тақырыптар туралы жазғанда ол тәсілден аттап кете алмаймыз. Солай бола тұрса да бұл мақалада кеңестік жүйенің кейбір істері қазақ әйелдерімен жұмыс жүргізгенде артық кеткен тұстары да болғанын көрсетуге тырысамыз.

Түйін сөздер: кеңес өкіметі, гендерлік саясат, қазақ әйелі, теңдік, қалың малды жою, мерзімдік басылымдар, модернизация, әйел эманципациясы.

ПРОБЛЕМА РАВЕНСТВА КАЗАХСКИХ ЖЕНЩИН В СОВЕТСКОМ КАЗАХСТАНЕ

Қабдолдина К.К.

Казахский Национальный Университет имени Аль-Фараби

Аннотация. В статье рассматриваются политика советской власти по отношению к женщинам, вовлечение женщин в производственную и общественную жизнь, формирование их активности в 1920-1930 гг. Раскрываются положительные и негативные стороны процесса раскрепощения женщин в рассматриваемый период. Также рассматриваются важность законодательных актов и периодических изданий, принятых советскими властями в отношении женщин. Для науки важно, чтобы история женщины, которая осталась в тени, изменилась после периода обширной модернизации. Казахская женщина - не только кормилец казахской семьи, но и ее мать, казахская женщина воспитатель всей нации. Таким образом, изучение общественно- политической работы казахских женщин в тоталитарной системе позволяет нам признать большую роль казахских женщин в воспитании поколений независимого Казахстана. В рамках этой темы в 2017 году доктор исторических наук, профессор Ж.Б. Кундакбаева своим исследовательском проекте «Модернизация советской эпохи в Казахстане 1920–1930-х годов» проводила исследования в

области периодики и частного воспитания. Известно, что основная работа при советской власти была основана на марксистско-ленинской доктрине. Поскольку научный метод его доктрины является классическим подходом, мы не можем игнорировать эти проблемы при написании таких тем. Тем не менее, в этой статье мы попытаемся показать, что некоторые работы советской системы были пропущены казахскими женщинами.

Ключевые слова: советское правительство, гендерная политика, казахская женщина, равенство, отмена калыма, периодические издания, модернизация, эмансипация женщин.

THE PROBLEM OF EQUALITY OF KAZAKH WOMEN IN THE SOVIET KAZAKHSTAN

Kabdoldina K.K.

Al-Farabi Kazakh National University

Abstract. The article discusses the policy of the Soviet government in relation to women, the involvement of women in production and social life, the formation of their activity in 1920-1930. The positive and negative aspects of the process of women's emancipation in the period under review are revealed. It also discusses the importance of legislative acts and periodicals adopted by the Soviet authorities with regard to women. For science, it is important that the story of a woman who remained in the shadows, changed after a period of extensive modernization. A Kazakh woman is not only the breadwinner of a Kazakh family, but also the mother, a Kazakh woman who educates the whole nation. Thus, the study of the socio-political work of Kazakh women in a totalitarian system allows us to recognize the large role of Kazakh women in educating the generations of independent Kazakhstan. As part of this topic in 2017, Doctor of Historical Sciences, Professor Zh.B. Kundakbayeva, in her research project “Modernization of the Soviet Era in Kazakhstan in the 1920s – 1930s,” conducted research in the field of periodicals and private education. It is known that the main work under the Soviet regime was based on the Marxist-Leninist doctrine. Since the research method of his doctrine is a classical approach, we cannot ignore these problems when writing such topics. However, in this article we will try to show that some works of the Soviet system were missed by Kazakh women.

Keywords: Soviet government, gender policy, Kazakh woman, equality, abolition of kalym, periodicals, modernization, emancipation of women.

Кіріспе

Тарихымызда кеңестік билік орныға бастаған кезде ХХ ғасырдың 20–жылдарынан бастап әлеуметтік – саяси өмір де өзгерістерге де ұшырай бастады. Пролетариат диктатурасының мемлекетін орнататын социализм құру мақсатында алға қойған кеңес өкіметі мен большевиктер партиясы үшін бұрынғы Ресей империясын мекендеген барлық халықтарды ортақ бір идеологияға, біртұтас саяси жүйеге топтастыру күн тәртібінде қойылған маңызды міндет болды. Ол үшін «әйел теңдігі» деген ұранды басшылыққа ала отырып, түсіндірме, үгіт-насихат жұмыстарын жүргізу қолға алынды. 1920 жылдары еліміздің рухани өмірін өзгеріске ұшыратпақ болған осы бір сөз қазақ халқын жаппай кеңестендіру саясатының бірі еді. Сондықтан да «әйел теңдігі» мәселесін негізгі объект ретінде ала отырып, сталиндік модернизацияның әсерін мақалада анықтаймыз.

Материалдар мен әдістер

Деректік қорына Кеңес өкіметінің декреттері, нормативтік актілер, заманхаттар, баспасөз материалдары жатады. Ең алдымен жұмыстың деректік қорына сол кездерде орын алған ресми

құжаттарды, заң актілерін қарастырамыз. Кеңестердің Бүкілқазақ съездерінің материалдары ел ішіндегі жағдайдың әйелдерге қалай әсер еткенін талдағанда және де бұл съездердің, декреттер мен қаулылардың ел өміріне қалай әсер еткенін сипаттағанда қолдандық. Және де жұмысымыздың ең негізгі дерек көзі 1920-30жж. шығып тұрған мерзімді баспасөз беттері. Соның ішінде «Әйел теңдігі» мерзімді баспасөзінің біздің тақырыбымыз үшін орны ерекше, өйткені оның беттерінде үнемі қазақ әйелдерінің жағдайы жазылуымен қатар журнал жаңа кеңестік әйел бейнесін ашуға мүмкіндік береді. Сондықтан журнал біз үшін құнды дерек көзі болып табылады.

Әдістер

Зерттеу жұмысының методологиялық негізін айқындауда, қоғамдық құбылыстар мен үрдістерді зерттеудің бірнеше әдістері қолданылды. Тарихи оқиғаларды немесе саяси жағдайлары баяндауда баспасөз материалдарына контент – анализ жасау әдісі пайдаланылды. Сонымен қатар журнал мәтіндеріне анализ жасауда семиотикалық әдіс кеңінен қолданылды. Тарих ғылымында қалыптасқан мәселені, болған оқиғаны зерттеуде нақты фактілер мен дәлелдерді мұрағат және журнал материалдары арқылы салыстыра көрсету басшылыққа алынды. Сонымен бірге зерттеу барысында саралау, талдау, және қорыту, тарихи-салыстырмалы, әлеуметтанушылық, тарихи зерттеу тәсілдері қолданылды.

Талқылау

XX ғасырдың 20-30 жылдарындағы мерзімді баспасөз большевиктік идеология құралы болғанымен де, сол жылдардағы Қазақстанның саяси, әлеуметтік – экономикалық, мәдени өмірінің кейбір мәселелерін айқындауда бірден – бір дереккөзі болып табылады. Ол жерлерде еліміздегі саяси -әлеуметтік жағдай, жүргізілген түрлі реформалар мен науқандар, экономика саласындағы жетістіктер мен кемшіліктер, мәдени революция барысы мерзімді баспасөздің басты тақырыбына айналды. Әйелдер қауымы да дәл осы тұста Кеңес өкіметін нығайту ісіне, елдің этникасы мен мәдениетін дамыту шараларына кеңінен тартылды. Бұл істен әрине қазақ әйелдері де тыс қалдырылған жоқ. Сондықтан да әйелдер журналы арқылы большевиктердің жаңа қазақстандық әйелді қалыптастыруда жүргізген үгіт-насихаттары мен тәжірибесін зерттеу өзекті болып отыр. Бір жағынан қазақ әйелдеріне арналған әйелдер журналын оқу большевиктерге коммунистік идеологияны сіңіруге көмектессе, екінші бір жағынан құндылықтар жүйесін өзгерте отырып, қоғамдағы жаңа рөлі мен орнын әйелдердің толықтай сезінуі большевиктер жобасының тұтастығы мен жетістігі тұрғысынан маңызды. Олар шектеулі ресурстарға қарамастан қысқа мерзім ішінде өз мақсаттарына қол жеткізгендігі бүгінгі күнде большевиктердің әлеуметтік инженерияға арналған жүйелік жобасын зерттеу, әсіресе әйелдер рөлі мен орнын қайта құрудағы ерекшеліктерін қарастыру маңызды болып табылады.

Нәтижесі

Мақалада 1920-30 жылдардағы қазақ әйелінің бейнесіне Кеңес өкіметі қаншалықты әсер еткенін анықтау зерттеу жұмысының негізгі нысанына айналады.

Қоғам өміріне өзгерістер енгізген қазан төңкерісі әсерінен әлбетте, әйел мәселесі де тысқары қалған жоқ. Барлық жаңалық атаулы сияқты әйел теңдігінің де айрықша ұранмен қабылдануы сол кез үшін толық жеткен құбылыс болғаны анық.

Алғаш әйелдер мәселесін көтергендер – Алаш Орда өкіметінің мүшелері. Олар 1917 жылы Орынборда өткен Бүкілқазақ съезінде әйелдерге ерлермен бірдей саяси құқық беруді, олардың өз еркімен күйеуге шығу құқығын, некеге отырғанда күйеу жігітпен қатар, қалыңдықтың да келісімін сұрау, қалың малды, әменгерлікті жою, жасы жетпеген қыздарды күйеуге беруге тыйым салу (отыру жасын ерлерге 18, әйелдерге 16 жас деп белгілеу), екінші әйел алу үшін бірінші

әйелінің рұқсатын алу сияқты талаптар қояды [Список..., 1992:49-50].

Ақиқатқа жүгінсек, Кеңес өкіметі өзінің құрылған алғашқы жалдарынан –ақ әйелдерді басылбайлықтан босатып, қоғамдық өмірдің барлық саласында еркек пен әйел құқығының теңдігін орнатуға тырысты. Өмір бойы әдет – ғұрыптың шырмауында қалып келген қазақ әйелі бірден Кеңес ұйымының жұмысына қатынаса алмады. Сондықтан да әйелдің сана-сезімін оятып, қатарға алу үшін, ең алдымен тең құқылықты түсіндіріп, ескі әдет – ғұрыптың тамырын құрту керек болды. Кеңес өкіметінің әйелдер теңдігіне байланысты шығарған алғашқы декреттерінің бірі – Бүкілресейлік Орталық Атқару Комитеті мен РСФСР Халық Комиссарлар Кеңесінің 1917 жылы 18 желтоқсанда қабылдаған «Азаматтық неке, балалар туралы және азаматтық жағдайды актілеу кітабын енгізу жайлы» декреті [декреты...,1957:237]. Әйелдердің теңдік алған күні мейрам ретінде арнайы аталып өтетін болды. 1924 жылы 11 қараша өткен Қырғыз облыстық бюро мәжілісінде әйелдер бөлімінің меңгерушісі Алма Оразбаеваның «Қалың малдан азат ету» күнін мерекелеу жайлы баяндамасы тыңдалды. Бюроның шешімімен «Қалың малдан азат ету күнін» мерекелеу 1 қаңтарға көшірілді [ҚРПА..., 139 –қ]. 1926 жылдан бастап бұл мерекені атап өту 22 наурызға ауыстырылды. Өйткені 8-наурыз халықаралық күн күнін атап өткеннен кейін науқандық іс- шараларды 22 наурызға дейін жалғастыруды тиімді деп есептесе, екіншіден 22 наурыз шығыс халықтарының жаңа жылы есебінен емес, «Әйелдердің азаттық алған күні» ретінде атап өту Кеңес өкіметіне тиімді болды.

Әйелдер арасында жұмыс жүргізу аппаратын В.И. Ленин 16-21 қараша 1918 жылы өткен жұмысшы әйелдердің Бүкілресейлік I съезінде сөйлеген сөзінде анықтап берген.

Партияның жұмысшы топтары, комиссиялары, комитеттері, бөлімдері т.б. органдары болуы керек деген міндет қойды, сөйтіп әйелдер бұқарасын партияға тартып, соның ықпалымен жұмыс істеуді көздеді. Осыған сәйкес I съезд ұсыныстар дайындап, 1918 жылы желтоқсанда Орталық Комитет шешімімен РКП(б) Орталық Комитеті жанынан әйелдер арасында үгіт – насихат жұмысын жүргізетін комиссия ұйымдастырды және оның бөлімдерін губернияларда, қалаларда, аудандар мен уездердегі комиссияларын құрады [Сб документов...,1971:40-41].

1919 жылы қыркүйекте партиялық комитеттердің қайта құрумен байланысты ол әйелдер арасындағы жұмыс деген бөлімдер болып құрылады. РКП (б) Орталық Комитетінің әйелдер бөлімінде ұйымдық, идеологиялық, бұқаралық – саяси жұмыстарды А.М. Коллонтай, И.Ф. Арманд, Л.Р. Менжинская, С.Н. Смидович, т.б. белгілі революционер әйелдер жүргізеді. Ол үш бөлімшеден тұрады: баспа, ұйымдық – нұсқаушылық, үгіт – насихат, Шығыс әйелдері арасындағы жұмыс істейтін бөлімшелер. Оның жетекшісінің бірі А.И. Нухрат, В.И. Лениннің белгілеген Шығыс әйелдері арасында үгіт және ұйымдастыру формаларының ерекше әдістері қажет деген істерін іс жүзінде жүзеге асыру бағытында табанды жұмыс істеді.

РКП (б) I Қазақстан облыстық конференциясының шешімімен (15 мамыр 1921 ж.) РКП (б) Қырғыз Обкомында әйелдермен жұмыс бөлімі ашылды. Конференцияның арнайы резолюциясында ол үшін партия кадрларын, әсересе, әйелдер ұйымдастыру жұмыстарын белсенді түрде тартуды алға қойды. Бұл істе ұлтқа бөлу деген болмау керектігі айтылды. Әйелдерді табанды түрде ұзақ дайындау және басшылық қызметке тарту арқылы қызметші әйелдер белсенділерін ұйымдастыру міндеті қойылды. Обкомның болашақ құрамына осы істің әдістерін жасау және жергілікті жерлерге нұсқаулар жіберу, сонымен қатар қазақ әйелдерінің конференциясын шақыру көзделді.

Облыстық партия комитетінің әйелдер бөлімінде коммунист әйелдер А. Оразбаева, Н. Арықова, М. Бегалиева, С. Есова, З. Базилевская, Д. Дрофеева, М. Оринич, т.б. көп жұмыстар атқарды.

Қазақ АСР халық ағарту комитеті мәжілістерінде әйелдер бөлімінің мәселелері қарастырылды. Коммуна мектептерінде қыздарға орын көп бөлу қарастырылды. Мысалы, Орал

мен Шымкентте қазақ қыздарына арнап 30 орындық мектеп ашылды, Ақмола, Қарқаралыда қыздар үшін мектеп-интернаттар ашылды [Тасырова...,1984].

Коммунистік партияның әйелдер арасында жұмыс жүргізудегі бір ұстанымы мерзімді баспасөзді пайдалану болды. Сондықтан 1922 жылы РКП(б) барлық губерниялық, уездік комитеттерге жергілікті газеттерде әйелдер үшін жеке бет болуы туралы нұсқау берді. Ол беттер мемлекеттік және жеке кәсіпорындарда әйелдердің экономикалық және тұрмыстық жағдайын сипайттайды.

1924 – 1926 жылдардың арасында Қазақстан жерінде Қызылорда мен Орынборда әйелдерді социалистік құрылысқа тартудың мақсаты мен міндетін үгіттеуге арналған, қалтаға салып жүруге ыңғайлы шағын кітапшалар жарық көреді [Островская Н.,1958]. Олар әйелдер қозғалысының ұйымдастырушылардың қойын дәптеріне арналған және осы мәселелер бойынша тарихи білімдерді таратушы міндетін атқарған.

Арнаулы кітапшалармен қатар әйелдер мәселесі жайлы тарихи білімдерді 20-30 жылдардағы баспасөз таратады. Мәселен, «Новый Восток», «Работница», «Делегатка», «Крестьянка», «Коммунистка» журналдарының шығыс әйелдеріне арналған бөлімдері болған. 5 мамыр 1925 жылы Қазақ республикасы өкіметінің шешіміне сәйкес жаппай тиражбен «Теңдік» газеті шығарылды. Кейіннен ол «Әйел теңдігі» деп аталып, 1936 жылдан «Сталин жолы», 1956 жылдан «Қазақстан әйелдері» деп аталады [ҚРПМ...,141-қ] республикалық әйелдер журналына айналды. Семейде «Бостандық әйел» [Газеты КазССР..., 1977] деген қазақ тілінде әйелдер газеті шықты. Қарқаралыда «Еңбекші әйел» газеті шықты. «Степная правда» газетінде «Қырғыздағы еңбекші әйелдердің өмірі» деген бөлімі ашылып, онда әйелдерге арнап түрлі материалдар жарияланды, ал ондағы мақсат қоғамдық ұйымдарға, партия, кәсіподақ жұмыстарына әйелдерді тарату еді. Сонымен қатар қазақ тілінде «Жетісу әйелдері және «Азат әйел», «Ана мен бала», «Бостандық әйел» атты газеттерде әйел теңдігі, оларды қоғамдық өмірге тарту мәселелері жайлы мақалалар жарық көрді.

Әсіресе, кең тараған «Әйел теңдігі» журналында Қазақстанның 20-жылдарындағы әйелдер қозғалысының көрнекті өкілдері Сара Есова (бас редактор), Нағима Арықова, Нәзипа Құлжанова қалың малды жою, ана мен баланы қорғау, көшпелі қызыл отаулардың жұмысы, әйелдер арасындағы жұмыстар жайлы көптеген мақалалар жазады.

Сол кезеңдегі қоғам қайраткерлері де әйелдер мәселесінен тыс қалған жоқ. Атап айтқанда С. Меңдешевтің «Қырғыз әйелін қалың малдан азат ету күніне арналған» [Меңдешев. С.,1925] мақаласында «қалың мал» әйелдердің еріксіз тұрмысқа шығуға мәжбүр еткен сауда құралы ретінде қарастырылады.

20 – 30 жылдарда жарық көрген кейбір мақалалар цифрлар мен фактілерге өте бай болғандықтан, оларды әйелдер мәселесінің алғашқы деректері деп есептеуге болады.

Баспасөзде еңбекші әйелдердің өмірінің жақсы жақтары асыра көрсетіліп, олар көтерген қиыншылықтар мен ауыртпалықтар және партияның жүргізген саясатының кемшіліктері айтылмады. Әміршіл – әкімшіл жүйенің әйелдерге берген «теңдігінің» бір қайғылы көрінісі – 1937 жылғы қуғын – сүргін.

Қазақ тіліндегі мерзімді басылымдарда да үкімет пен партия саясатын дәріптеу арқылы халықтың демократиялық ой – пікірлерін ашық түрде білдіруге тосқауыл қоюмен елдің әлеуметтік – экономикалық, мәдени – рухани өрлеуі кеңестік жүйенің жемісі деген бір жақты пікірді қалыптастыруға тырысты. В.И. Лениннің 1918 жылы жазылған «Совет өкіметінің кезекті міндеттері» атты мақаласында: «Баспасөз социалистік құрылыстың құралы болып қызмет етуге тиіс. Ол жұртты үлгілі коммуналар жұмысының егжейтегжейімен толық таныстыруға тиіс. Екінші жағынан, «капитализм дәуірінен арыла алмай отырған, яғни бейбастықты, жалқаулықты, бассыз, аяқсыздықты, саудагершілікті әлі жоя алмай отырған коммуналарды «қара тақтаға» жауға

тиіс», - деп көрсетуінен [Шығармалар жинақ...,1976;146] табысқа жетіп, шаруашылығын қалай жүргізіп отырғандығын зерттеп білуге тиіс» XX ғ. 20-30 жылдары мерзімді баспасөз большевиктік идеология құралы болғанымен де, сол жылдардағы Қазақстанның саяси, әлеуметтік – экономикалық, мәдени өмірінің кейбір мәселелерін айқындауда бірден – бір дереккөзі болып табылады.

Тарихымыздың кеңестік әміршіл-әкімшіл билік орныға бастаған кезеңі 20-30 жылдар Қазақстанның қоғамдық – саяси өміріне елеулі де түбірлі өзгерістер әкелді. Пролетариат диктатурасының мемлекетін орнататын социализм құру мақсатын алға қойған кеңес өкіметі мен большевиктер партиясы үшін бұрынғы Ресей империясын мекендеген барлық халықтарды қысқа мерзімде ортақ бір идеологияға, біртұтас саяси жүйеге топтастыру күн тәртібіндегі аса маңызды міндет еді. Сол себептен де бұқара халықтың, әсіресе тұрғындардың тең жарымы болып табылатын әйелдердің белсенділігін көтеру кезек күттірмейтін мәселе болды.

«Әйел теңдігі» - осы екі ауыз сөз қазақ елінің рухани дүниесіне 1920 жылдардан еніп, социалистік жүйенің қазақ халқын жаппай кеңестендіру мақсатынан туындаған саяси тәсілдердің бірі еді. Қазақ әйелдерінің арасындағы қоғамды – саяси жұмыстарды ең алдымен олардың психологиясын, өмір салтын, тұрмыстық жағдайын ескере отырып жүргізу қажет болды. Сол себептен де Өлкелік әйелдер бөлімі әйелдермен жеке жұмыс жүргізіп, «әйел теңдігі» мәселесіне бұқаралық сипат беруге тырысты. Қалай айтсақ та қазақ әйелдерінің арасында жүргізілген қоғамдық – саяси жұмыстар қиын да әрі күрделі процесс болды. Ұлттық сана мен таптық сананың аражігін ажыратпай жүргізілген тең «құқылық» деген саясат қазақ әйелдерінің болмысында елеулі із қалдырды. Теңдіктің арқасында әйел күшінің құдіреті көптеген жерлерде басым түсіп, есесіне жесір әйел, жалғызбасты ана, еркіндікті, тәуелсіздікті аңсап, тұрмыс құрудан бас тартқандардың саны өскені белгілі.

Қорытынды

Сонымен қазақ әйелдері арасындағы қоғамдық – саяси жұмыстар мен олардың барысы сол кездегі республикада орныққан саяси жүйенің мән-мазмұнынан туындады. Сол кезеңдегі қазақ әйелдерінің арасында жүргізілген шаралар бүгінгі өмір үшін үлкен сабақ. Сондықтан да, қоғам дамуының белгілі бір кезеңінің тәжірибелерін зерттеу ісінде өткенді біліп-үйренудің маңызы зор. Бұл зерттеу жұмысы ҚР БҒМ қолауымен 2015-2017 жылдардағы т.ғ.д., профессор Ж.Б. Кундакбаеваның жүргізілген «модернизация ранней советской эпохи в судьбах женщин Казахстана, 1920-1930 годы» атты жобасының жалғасы болып табылды. Бұл жұмыс әлі де зерттеу жұмыстарын талап етеді.

ӘДЕБИЕТТЕР

- Алаш Орда. Сборник документов. - Алматы., 1992. - 49-50 С.
 Декреты Советской власти. - М.: Гос. изд. полит. литер., 1957. - С. -237. ҚРПА. - 139 –к, - 1-т, - 486 а-іс. - 121-п.
 Великий Октябрь и раскрепощение женщин Средней Азии а Казахстана (1917 – 1936гг.): Сб. документов и материалов. – М., 1971. - 40-41сс.
 Тасырова Г.К. Деятельность Компартии Казахстана по развитию женского образования в республике (1927-1940 гг.). // Автореферат. дисс., к.и.н. - Алматы., 1984.
 Киргизка и Советская власть. - Орынбор, 1924.
 Островская Н. Для чего нужна кооперация крестьянке и работнице. Орынбор.,1925; Есова С. Памятки волооганизатора по работе среди женщин. Кызылорда. 1926.
 ҚРПМ. - 141 – қор, 1-т, 1-іс, - 77-бет.
 Газеты Казахской ССР (1917-1975 гг.). - Алматы, 1977; Периодические и продолжающиеся издания Казахской ССР (1917 – 1975 гг.). - Алматы, 1979. Мендешев. С. Ко дню освобождения Киргизской женщины от калыма // «Советская Киргизия». 1925. - № 1. - 12-13 б.
 Ленин В.И. Шығармалар жинағы. – 12 т. - Алматы: Мектеп, 1976. – 476 б.

МАЗМҰНЫ

Айтмағамбетов Д.Р., Азмұханова А.М., Нұрсұлтанова Л.Н.	
ҚАЗАҚСТАН ЖӘНЕ ВЬЕТНАМ: ЫНТЫМАҚТАСТЫҚТАН ТӘЖІРИБЕГЕ.....	5
Ахметжанова А.Т., Алина А.Д.	
XX ҒАСЫРДЫҢ 20-30 ЖЫЛДАРЫНДАҒЫ КЕҢЕС ОДАҒЫНЫҢ МӘДЕНИЕТ ЖӘНЕ БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫНДАҒЫ ЖАҢАШЫЛДЫҚТАРЫ.....	12
Алимжанова А.Ш., Шаймерденова М.Д.	
ЗАМАНАУИ БІЛІМ: ҚОҒАМДЫҚ ПІКІРДІ МОДЕРНИЗАЦИЯЛАУДЫҢ НЕГІЗГІ ҚАҒИДАСЫ.....	20
Арепова А.Д., Морякова М.Т.	
АҚ ОРДАНЫҢ САЯСИ ТАРИХЫНЫҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ (XIII–XV ғғ. басы).....	25
Балықбай А.К.	
ҚАЗАҚ КИНОДРАМАТУРГИЯСЫНЫҢ ҚАЛЫПТАСУ ТАРИХЫ ЖӘНЕ КЕЗЕҢДЕРІ.....	33
Боранбаева Б.С.	
ШЫҒЫС МАЙДАНЫНА ҚАТЫСҚАН ОРАЛ Өңірінің қазақ қыздары.....	41
Горячев А.А., Егорова Т.А., Егорова К.А.	
ХАНТАУ ТАУЫНЫҢ ЕЖЕЛГІ ПЕТРОГЛИФТЕРІ.....	58
Ғабитханұлы Қ.	
ҚЫТАЙ ЖЫЛНАМАЛАРЫНДАҒЫ ТҮРКІЛІК СӨЗДЕРДІ АУДАРУ, РЕКОНСТРУКЦИЯЛАУ, БІРІЗДЕНДІРУ МӘСЕЛЕСІ.....	73
Ғабитханұлы Қ., Ғабит Е.	
«ТӨҢІР ТАУ» (немесе Тянь-Шань) ҒҰНДАРДАН ҚАЛҒАН АТАУ.....	79
Жанибай С.Б.	
МҰСТАФА ШОҚАЙ ЕҢБЕКТЕРІНДЕГІ ТАРИХТЫ ЗЕРТТЕУДІҢ МЕТОДОЛОГИЯЛЫҚ ҰСТАНЫМДАРЫ...83	
Жанибай С.Б.	
1920-1940 ЖЫЛДАРДАҒЫ ТҮРКІСТАНДАҒЫ КЕҢЕСТІК БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНІҢ ҚАЛЫПТАСУЫ.....	92
Жолсейітова М.Ә.	
ЮСУФ АҚЧУРАНЫҢ ЖАС ТҮРІКТЕР БІЛІГІ ТҮСЫНДАҒЫ ҚЫЗМЕТІ.....	105
Жолсейітова М.Ә.	
ЖӘДИДШІЛДІКТІҢ ҚАЛЫПТАСУЫ МЕН ДАМУЫНДАҒЫ И. ГАСПЫРАЛЫНЫҢ РӨЛІ.....	116
Жұмай Г.	
ҚОРЫҚ-МУЗЕЙДІҢ ЗЕРТТЕУ НЫСАНДАРЫ.....	128
Калыш А.Б., Исаева А.И.	
ҒЫЛЫМИ ЖӘНЕ ОҚУ ҮДЕРІСІНДЕГІ ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ОРТАЛЫҚ МЕМЛЕКЕТТІК МУЗЕЙІНІҢ ДАЙЫНДАҒАН ҒЫЛЫМИ-ЭТНОГРАФИЯЛЫҚ ЭНЦИКЛОПЕДИЯСЫНЫҢ ОРНЫ.....	136
Камалдинов И.Р., Савельева Т.В.	
ІЛЕ АҒАРЫНДАҒЫ ҰЛЫ ЖІБЕК ЖОЛЫНЫҢ БАҒЫТЫ (археологиялық деректер бойынша).....	145
Керімбаев Е.Ә., Набижанқызы З.	
КОНФУЦИЙ ИНСТИТУТТАРЫНЫҢ ҚҰРЫЛУЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ ҚЫЗМЕТІ.....	159
Қабдолдина К.Қ.	
КЕҢЕСТІК ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ҚАЗАҚ ӘЙЕЛДЕРІНІҢ ТЕНДІК МӘСЕЛЕСІ.....	169
Қабылдинов З.Е., Борбасов С.М., Қозыбаева М.М.	
ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ ЭТНОГРАФИЯЛЫҚ КЕЛБЕТІНІҢ АЙНАСЫ.....	175
Қаипбаева А.Т	
ІЛИЯС ОМАРОВ ЖӘНЕ ҰЛТТЫҚ МӘДЕНИ МҰРА.....	182
Қали А., Сәкенұлы Қ., Айдаралиева Ә.	
АҚТӨБЕ Өңіріндегі «АЛАШ ОРДА» ҚАЙРАТКЕРЛЕРІНІҢ ҚЫЗМЕТІ ТУРАЛЫ (Ақтөбе облыстық мемлекеттік архиві материалдары бойынша).....	197
Құдайбергенұлы Б., Каримова А.Е., Садыкова А.М.	
ҚАЗАҚ ҚАЙРАТКЕРІ Н.НҰРМАҚОВТЫҢ ҚОНЫСТАНДЫРУ САЯСАТЫНА ҚАТЫСТЫ САЯСИ ҰСТАНЫМЫ.....	215
Қыдырбаев Қ.А.	
МӘМЛҮК-ҚЫПШАҚ СҰЛТАНДЫҒЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ ӘЛЕМ ӨРКЕНИЕТІНЕ ҚОСҚАН ҮЛЕСІ.....	222

Мейрманова Г.А., Дауытбекова М.Қ. ДӘСТҮРЛІ ҚАЗАҚ ҚОҒАМЫНДАҒЫ БАТЫРЛАР ЭТИКЕТІ.....	233
Мұқаметханұлы Н., Мадиев Д.А. ҚЫТАЙДЫҢ БАТЫС БӨЛІКТІ ҚАУЫРТ ИГЕРУ СТРАТЕГИЯСЫ ЖӘНЕ ШЫҢЖАҢНЫҢ ШЕКАРА ӨҢІРІНІҢ ӘЛЕУМЕТТІК ДАМУЫ.....	243
Мырзабекова Р.С., Мырзабеков М.С. ТАНЗИМАТ ДӘУІРІНДЕГІ РЕФОРМАТОРЛЫҚ ҚОЗҒАЛЫСТАР.....	251
Нурмухамбет Ә.Б., Сайн Э.Д. ҚАЗАҚСТАН КӘСІПОРЫНДАРЫНЫҢ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚЫЗМЕТІНІҢ МАРКЕТИНГТІК СТРАТЕГИЯЛАРЫ.....	258
Сабденова Г.Е., Усерова А.Н. ҚАЗАҚТЫҢ ДӘСТҮРЛІ ҚҰҚЫҚ МӘДЕНИЕТІ МЕН ҰЛТТЫҚ ТӘЛІМ ТӘРБИЕСІНІҢ ТАРИХИ БАСТАУЛАРЫ.....	265
Сабырова Ә.С. ЖЫРАУЛЫҚ ПОЭЗИЯДАҒЫ «БАТЫРШЫЛДЫҚ».....	273
Садықов Т.С., Набиев С.Т. АКАДЕМИК М.Қ.ҚОЗЫБАЕВ ЕҢБЕКТЕРІНДЕГІ ҚАЗАҚ АЗАТТЫҚ КҮРЕСІНІҢ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	279
Сайынов Д. АҚТӨБЕ ӨҢІРІНДЕГІ ДІНИ ҚАЙРАТКЕРЛЕРДІҢ РУХАНИ ҚЫЗМЕТІ.....	285
Сәкенов С.Қ. СОЛТҮСТІК ҚАЗАҚСТАННЫҢ ҚОЛА ДӘУІРІНІҢ ТҮРҒЫН ҮЙЛЕРІ.....	296
Сериккалиева А.Е., Ашинова Ж.Е., Набижанқызы З. ШЫҰ ЕРКІН САУДА АЙМАҒЫНЫҢ ЖОБАСЫ: МӘСЕЛЕЛЕРІ МЕН КЕЛЕШЕГІ.....	304
Сыздыкова А.М. ЕРТІС ӨҢІРІНІҢ КЕҢЕСТІК ОТЫН-ЭНЕРГЕТИКАЛЫҚ КЕШЕНДЕРІНДЕГІ ҚОРШАҒАН ОРТАНЫ ҚОРҒАУДЫ БАСҚАРУДЫҢ ТАРИХЫ (1970-1990).....	308
Төлебаев Т.Ә., Әбікенова Г.Е. ДӘСТҮРЛІ МЕТОДОЛОГИЯЛЫҚ БАҒЫТТАР ЖӘНЕ ПРОТОТҮРІКТЕРДІҢ ЛИНГВИСТИКАЛЫҚ ГЕОГРАФИЯСЫ: ТАРИХНАМАЛЫҚ АСПЕКТ.....	317
Шаймерденова М.Д. ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫ ОҚУЛЫҚТАРЫНЫҢ АВТОРЛАРЫ АҚПАРАТ ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТ ТАСУШЫЛАРЫ РЕТІНДЕ: ТІЛ ТҰЛҒАЛАРЫН РЕТРОСПЕКТИВТІ ШОЛУ.....	323

СОДЕРЖАНИЕ

Айтмагамбетов Д.Р., Азмуханова А.М., Нурсултанова Л.Н. КАЗАХСТАН И ВЬЕТНАМ: ОТ СОГЛАШЕНИЙ К ПРАКТИКЕ.....	5
Ахметжанова А.Т., Алина А.Д. НОВОВВЕДЕНИЯ СОВЕТСКОЙ ВЛАСТИ В СФЕРЕ КУЛЬТУРЫ И ОБРАЗОВАНИЯ в 20-30-е ГОДЫ XX ВЕКА.....	12
Алимжанова А.Ш., Шаймерденова М.Д. СОВРЕМЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: КЛЮЧЕВОЙ АСПЕКТ МОДЕРНИЗАЦИИ ОБЩЕСТВЕННОГО СОЗНАНИЯ.....	20
Арепова А.Д., Морякова М.Т. ВОПРОСЫ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ИСТОРИИ АК ОРДЫ (XIII – НАЧАЛО XV ВВ.).....	25
Балықбай А.К. ИСТОРИЯ И ЭТАПЫ СТАНОВЛЕНИЯ КАЗАХСКОЙ КИНОДРАМАТУРГИИ.....	33
Боранбаева Б.С. КАЗАШКИ ПРИУРАЛЬЯ – УЧАСТНИЦЫ ВОЕННЫХ ДЕЙСТВИЙ НА ДАЛЬНЕВОСТОЧНОМ ФРОНТЕ.....	41
Горячев А.А., Егорова Т.А., Егорова К.А. ДРЕВНИЕ ПЕТРОГЛИФЫ ГОР ХАНТАУ.....	58
Габитханұлы К. ПРОБЛЕМЫ ПЕРЕВОДА, РЕКОНСТРУКЦИИ, ПОСЛЕДОВАТЕЛЬНОСТИ ТЮРКСКИХ СЛОВ В КИТАЙСКИХ ЛЕТОПИСЯХ.....	73
Габитханұлы К., Габит Е. ГЕОГРАФИЧЕСКОЕ НАЗВАНИЕ «ТАНИРТАУ» (ИЛИ ТЯНЬ-ШАНЬ) - НАСЛЕДИЕ ГУННОВ.....	79
Жанибай С.Б. МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИЗУЧЕНИЯ ИСТОРИИ ПРОИЗВЕДЕНИЙ МУСТАФЫ ШОКАЯ.....	83
Жанибай С.Б. СТАНОВЛЕНИЕ СОВЕТСКОЙ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ В ТУРКЕСТАНЕ В 1920-1940-Е ГОДЫ.....	92
Жолсейітова М.Ә. ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ЮСУФА АКЧУРИНА В ПЕРИОД ПРАВЛЕНИЯ МЛАДОТУРОК.....	105
Жолсейітова М.Ә. РОЛЬ И ГАСПЫРАЛЫ В СТАНОВЛЕНИИ И РАЗВИТИИ ДЖАДИДИЗМА.....	116
Жумай Г. ОБЪЕКТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ ЗАПОВЕДНИКА-МУЗЕЯ.....	128
Калыш А.Б., Исаева А.И. МЕСТО НАУЧНО-ЭТНОГРАФИЧЕСКОЙ ЭНЦИКЛОПЕДИИ ЦГМ РК В НАУЧНО - ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ.....	136
Камалдинов И.Р., Савельева Т.В. НАПРАВЛЕНИЯ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ В ИЛИЙСКОЙ ДОЛИНЕ (по археологическим источникам).....	145
Керимбаев Е.А., Набижанкызы З. СТАНОВЛЕНИЕ И ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ИНСТИТУТОВ КОНФУЦИЯ.....	159
Кабдолдина К.К. ПРОБЛЕМА РАВЕНСТВА КАЗАХСКИХ ЖЕНЩИН В СОВЕТСКОМ КАЗАХСТАНЕ.....	169
Кабульдинов З.Е., Борбасов С.М., Қозыбаева М.М. ЗЕРКАЛО ЭТНОГРАФИЧЕСКОГО ОБРАЗА КАЗАХОВ.....	175
Каипбаева А.Т. ИЛЬЯС ОМАРОВ И НАЦИОНАЛЬНОЕ КУЛЬТУРНОЕ НАСЛЕДИЕ.....	182
Кали А., Сакенұлы К., Айдаралиева А. О ДЕЯТЕЛЯХ «АЛАШ ОРДЫ» АКТЮБИНСКОГО КРАЯ (ПО МАТЕРИАЛАМ АКТЮБИНСКОГО ОБЛАСТНОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО АРХИВА).....	197
Құдайбергелұлы Б., Каримова А.Е., Садыкова А.М. ПОЛИТИЧЕСКАЯ ПОЗИЦИЯ КАЗАХСКОГО ДЕЯТЕЛЯ Н. НУРМАКОВА В ОТНОШЕНИИ ПЕРЕСЕЛЕНЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ.....	215
Кыдырбаев К.А. МАМЛЮК-КИПЧАКСКИЙ СУЛТАНАТ И ЕГО ВКЛАД В МИРОВУЮ ЦИВИЛИЗАЦИЮ.....	222

Мейрманова Г.А., Дауытбекова М.Қ. ЭТИКЕТ ГЕРОЕВ В ТРАДИЦИОННОМ КАЗАХСКОМ ОБЩЕСТВЕ.....	233
Мухаметханулы Н., Мадиев Д.А. СТРАТЕГИЯ НАПРЯЖЕННОГО ОСВОЕНИЯ ЗАПАДНОЙ ЧАСТИ КИТАЯ И СОЦИАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ ПРИГРАНИЧНОГО РЕГИОНА СИНЬЦЗЯН.....	243
Мырзабекова Р.С., Мырзабеков М.С. РЕФОРМАТОРСКИЕ ДВИЖЕНИЯ В ЭПОХУ ТАНЗИМАТА.....	251
Нурмухамбет Ә.Б., Сайн Э.Д. МАРКЕТИНГОВЫЕ СТРАТЕГИИ МЕЖДУНАРОДНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ КАЗАХСТАНА....	258
Сабденова Г.Е., Усерова А.Н. ИСТОРИЧЕСКИЕ КОРНИ ТРАДИЦИОННОЙ ПРАВОВОЙ КУЛЬТУРЫ И НАЦИОНАЛЬНОГО ВОСПИТАНИЯ КАЗАХОВ.....	265
Сабирова А.С. ЭТИЧЕСКИЙ КОДЕКС «БАТЫРШЫЛДЫҚ» В ЭПИЧЕСКОЙ ПОЭЗИИ.....	273
Садыков Т.С., Набиев С.Т. ВОПРОСЫ ОСВОБОДИТЕЛЬНОЙ БОРЬБЫ КАЗАХОВ В ТРУДАХ АКАДЕМИКА М.К. КОЗЫБАЕВА.....	279
Сайнов Д. ДУХОВНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ РЕЛИГИОЗНЫХ ДЕЯТЕЛЕЙ В АКТЮБИНСКОМ КРАЕ.....	285
Сакенов С.К. ДОМА ЭПОХИ БРОНЗЫ СЕВЕРНОГО КАЗАХСТАНА.....	296
Сериккалиева А.Е., Ашинова Ж.Е., Набижанкызы З. ПРОЕКТ ЗОНЫ СВОБОДНОЙ ТОРГОВЛИ ШОС: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ.....	304
Сыздыкова А.М. ИСТОРИЯ УПРАВЛЕНИЯ ОХРАНОЙ ПРИРОДНОЙ СРЕДЫ НА СОВЕТСКИХ ТОПЛИВНО- ЭНЕРГЕТИЧЕСКИХ ПРЕДПРИЯТИЯХ ПРИИРТЫШЬЯ (1970-1990).....	308
Тулебаев Т.А., Абикенова Г.Е. ТРАДИЦИОННЫЕ МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ НАПРАВЛЕНИЯ И ЛИНГВИСТИЧЕСКАЯ ГЕОГРАФИЯ ПРОТОТЮРКОВ: ИСТОРИОГРАФИЧЕСКИЙ АСПЕКТ.....	317
Шаймерденова М.Д. АВТОРЫ КАЗАХСТАНСКИХ УЧЕБНИКОВ ПО ИСТОРИИ КАЗАХСТАНА КАК НОСИТЕЛИ ИНФОРМАЦИИ И КУЛЬТУРЫ: ЯЗЫКОВАЯ ЛИЧНОСТЬ В РЕТРОСПЕКТИВЕ.....	323

CONTENTS

Aitmagambetov D., Azmukhanova A., Nursultanova L. KAZAKHSTAN AND VIETNAM: FROM AGREEMENTS TO PRACTICE.....	5
Akhmetzhanova A.T., Alina A.D. INNOVATIONS OF SOVIET POWER IN THE FIELD OF EDUCATION IN THE 1920-1930s.....	12
Alimzhanova A., Shaimerdenova M. MODERN EDUCATION: THE KEY ASPECT OF MODERNIZATION OF PUBLIC CONSCIOUSNESS.....	20
Arepova A.D., Moryakova M.T. THE ISSUES OF THE POLITICAL HISTORY OF AK ORDA (XIII - EARLY XV CENTURIES).....	25
Balykbay A.K. HISTORY AND STAGES OF THE FORMATION OF KAZAKH FILM DRAMA.....	33
Boranbayeva B.S. KAZAKH WOMEN OF THE URALS-PARTICIPANTS OF MILITARY ACTIONS ON THE FAR EASTERN FRONT.....	41
Goriachev A.A., Egorova T.A., Egorova K.A. ANCIENT PETROGLYPHS OF KHANTAU MOUNTAINS.....	58
Gabitkhanuly K. ISSUES OF TRANSLATION, RECONSTRUCTION, CONSISTENCY OF TURKIC WORDS IN CHINESE CHRONICLES.....	73
Gabitkhanuly K., Gabit Y. «TANGIRTAU» (OR TIAN-SHAN) IS THE HUN HERITAGE THE GEOGRAPHICAL NAME "TANGIRTAU" (OR TYANSHAN) IS THE HUN HERITAGE.....	79
Zhanibay S. METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE STUDY OF HISTORY IN THE WRITINGS OF MUSTAFA SHOKAY.....	83
Zhanibay S. FORMATION OF THE SOVIET EDUCATION SYSTEM IN TURKESTAN IN THE 1920-1940S.....	92
Zholseitova M. THE ACTIVITIES OF YUSUF AKCHURIN DURING YOUNG TURKS PERIOD.....	105
Zholseitova M. I. GASPYRALY'S ROLE IN THE ESTABLISHMENT AND DEVELOPMENT OF JADIDISM.....	116
Zhumai G. OBJECTS RESEARCH OF THE RESERVE-MUSEUM.....	128
Kalysh A., Isayeva A. PLACE OF SCIENTIFIC AND ETHNOGRAPHIC ENCYCLOPEDIA OF THE CENTRAL STATE MUSEUM OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN IN THE SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL PROCESS.....	136
Kamaldinov I.R., Savelyeva T.V. DIRECTIONS OF THE GREAT SILK ROAD IN THE ILE VALLEY (according to archaeological sources).....	145
Kerimbaev Y.A., Nabizhankyzy Z. THE FORMATION AND ACTIVITIES OF CONFUCIUS INSTITUTES.....	159
Kabdoldina K.K. THE PROBLEM OF EQUALITY OF KAZAKH WOMEN IN THE SOVIET KAZAKHSTAN.....	169
Kabuldinov Z.E., Borbasov S.M., Kozybayeva M.M. MIRROR OF THE ETHNOGRAPHIC IMAGE OF THE KAZAKH.....	175
Kaipbaeva A.T. ILYAS OMAROV AND THE NATIONAL CULTURE HERITAGE.....	182
Kali A., Sakenuly K., Aidaraliev A. ON THE "ALASH ORDA" FIGURES FROM AKTOBE KRAI (ACCORDING TO THE MATERIALS OF THE AKTOBE REGIONAL STATE ARCHIVE).....	197
Kudaybergenuly B., Karimova A.E., Sadykova A.M. THE POLITICAL POSITION OF THE KAZAKH LEADER N. NURMAKOV IN RELATION TO THE RESETTLEMENT POLICY.....	215
Kydyrbayev K.A. THE MAMLUK-KIPCHAK SULTANATE AND HIS CONTRIBUTION TO THE WORLD'S CIVILIZATION.....	222

Meirmanova G.A., Daytbekova M.K.	
HEROES OF THE TRADITIONAL KAZAKH SOCIETY.....	233
Mukhametkhanuly N., Madiev D.A.	
THE STRATEGY OF RAPID DEVELOPMENT OF THE WESTERN PART OF CHINA AND THE SOCIAL DEVELOPMENT OF THE BORDER REGION OF XINJIANG.....	243
Myrzabekova R., Myrzabekov M.	
REFORM MOVEMENTS IN THE EPOCH OF TANZIMAT.....	251
Nurmukhambet A.B., Sayn E.D.	
MARKETING STRATEGIES OF KAZAKHSTAN ENTERPRISES' INTERNATIONAL ACTIVITIES.....	258
Sabdenova G.E., Userova A.N.	
HISTORICAL ROOTS OF TRADITIONAL LEGAL CULTURE AND NATIONAL NURTURING OF KAZAKHS.....	265
Sabirova A.S.	
ETHIC CODE OF "BATYRSHYLDYK" IN THE EPIC POETRY.....	273
Sadykov T., Nabyev S.	
THE ISSUES OF KAZAKH LIBERATION STRUGGLE IN THE WRITINGS OF THE ACADEMICIAN M.K. KOZYBAYEV.....	279
Sainov D.	
THE SPIRITUAL ACTIVITIES OF THE RELIGIOUS LEADERS IN AKTOBE REGION.....	285
Sakenov S.K.	
BRONZE AGED DWELLINGS IN NORTHERN KAZAKHSTAN.....	296
Serikkalieva A.E., Ashinova Zh.E., Nabizhankyzy Z.	
PROJECT OF THE SCO FREE TRADE ZONE: PROBLEMS AND PROSPECTS.....	304
Syzdykova A.M.	
HISTORY OF MANAGEMENT OF ENVIRONMENTAL PROTECTION AT SOVIET FUEL AND ENERGY ENTERPRISES IN THE PRIYRTISHIYA (1970-1990).....	308
Tulebayev T.A., Abikenova G.E.	
TRADITIONAL METHODOLOGICAL DIRECTIONS AND LINGUISTIC GEOGRAPHY OF PROTO- TURKS: HISTORIOGRAPHIC ASPECT.....	317
Shaimerdenova M.D.	
THE AUTHORS OF KAZAKHSTANI TEXTBOOKS ON THE HISTORY OF KAZAKHSTAN AS CARRIERS OF INFORMATION AND CULTURE: A LANGUAGE PERSON IN RETROSPECTIVE.....	323

EDU.E-HISTORY.KZ

электрондық ғылыми журналы 2019. 1(17)

Бас редактор:
Қабылдинов З.Е.

Компьютерде беттеген:
Зикирбаева В.С.

Жарияланған күні: 30.03.2019.
Пішімі 70х100/16. Баспа табағы 26,6.

Құрылтайшысы және баспагері:
Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитеті
Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты
ШЖҚ РМК

Редакция мен баспаның мекен-жайы:
050010, Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Шевченко көш., 28-үй
ҚР ҒЖБМ ҒК Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты
ШЖҚ РМКТел.: +7 (727) 261-67-19, +7 (727) 272-47-59

Е-mail: edu.history@bk.ru.
Журнал сайты: <https://edu.e-history.kz>

Ш.Ш. Уәлиханов ат. ТжЭИ басылған:
050010 Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Шевченко көш., 28-үй